

Оксана Цюняк

**АКТУАЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ К.Д.УШИНСЬКОГО
У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ
МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ У ВНЗ**

У статті на основі наукових праць К.Д.Ушинського проаналізовано сутність проблеми професійної підготовки вчителя-професіонала, формування його професійної культури. Адже учений у своїх працях пропонує систему підготовки педагога, яка базується на усвідомленні його високої ролі в житті суспільства. Визначено необхідність використання ідей виданого корифея педагогічної думки у формуванні професійної культури майбутніх магістрів початкової освіти у ВНЗ.

Ключові слова: професійна культура, навчання, виховання, вчитель-професіонал, майбутні магістри початкової освіти.

Оксана Цюняк

**АКТУАЛЬНОСТЬ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ИДЕЙ К.Д.УШИНСЬКОГО
В ФОРМИРОВАНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ
БУДУЩИХ МАГИСТРОВ НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ВУЗАХ**

В статье на основе научных трудов К.Д.Ушинского проанализированы сущность проблемы профессиональной подготовки учителя-профессионала, формирования его профессиональной культуры. Ведь ученый в своих трудах предлагает систему подготовки педагога, которая основанная на осознании его высокой роли в жизни общества. Определена необходимость использования идей известного корифея педагогической мысли в формировании профессиональной культуры будущих магистров начального образования в вузе.

Ключевые слова: профессиональная культура, обучение, воспитание, учитель-профессионал, будущие магистры начального образования.

Oksana Tsiyunyak

**RELEVANCE PEDAGOGICAL IDEAS K.D.USHINSKIY
IN THE FORMING OF FUTURE MASTERS
OF ELEMENTARY EDUCATION IN UNIVERSITIES**

On the basis of scientific papers K.D.Ushinskiy the essence of the problem of teacher training, professional formation of its professional culture. For the scientist in his work offers teacher training system, based on an understanding of its role played in society. The necessity of using the ideas published coryphaeus educational thought in the forming of future masters of elementary education in high school.

Keywords: professional culture, training, education, teacher professional future masters of elementary education.

У всі періоди розвитку людської цивілізації проблеми культури мали першочергове значення. Передусім тому, що культура завжди була могутнім чинником соціального розвитку й відображала якісну характеристику суспільного життя. Головне в її змісті – не речі, а людина, суспільство. Загалом, людина як духовна істота завжди прагне досконалості, що надає їй сили духу, можливості творити культуру. З погляду сучасної філософії, культурології, соціології, культура несе в собі образ людини. Це дзеркало, в якому людина бачить себе і пізнає себе. Відтак, рівень культури людини визначається не тільки тим, чим вона є сьогодні, але і тим, до чого вона прагне.

У нашому сьогоденні все більшої актуальності набуває теза: «Від людини освіченої – до людини культури». Освіта виявляє себе частиною культури, яка, з одного боку, живиться нею, а з другого – впливає на її збереження і розвиток через людину, що здобуває освіту і таким чином опановує культуру. У цьому контексті варто відзначити, що проблема формування професійної культури майбутніх педагогів у наш час є надзвичайно актуальною. Сьогодні чітко усвідомлюється, що освіта і культура, розвиваючись у взаємодії, забезпечують творчий взаємозв'язок моральних, художніх, інтелектуальних якостей особистості необхідних майбутньому фахівцю. Адже загальна культура характеризує духовний світ людини й рівень її особистісного розвитку, в той час як професійна культура являє собою відображення її професійної компетентності, ціннісне сприйняття своєї професійної діяльності та бездоганне її виконання. Слід зазначити, що сучасному фахівцю потрібні не просто знання, а цілеспрямованість в їх отриманні та використанні. На нашу думку, необхідна не просто виконавська дисципліна, а вміння працювати у колективі, толерантність стосовно міркувань і думок інших осіб, компетентність у розв'язанні проблем, гнучкість у використанні знань у нових умовах, спритність і впевненість під час зустрічі з проблемами, що мають декілька варіантів розв'язань.

Акцентуємо увагу на тому, що сучасний стан психолого-педагогічної підготовки майбутніх магістрів початкової освіти, а також формування їх професійної культури у ВНЗ потребує звернення до творчої спадщини видатних педагогів минулого.

У сузір'ї корифеїв світової педагогічної думки ім'я Костянтина Дмитровича Ушинського сяє зіркою першої величини. Завжди, коли читаєш чи говориш про Ушинського, дивуєшся його геніальності, енциклопедичності, далекоглядності, таланту, творчому запалу й хисту.

Як показує досвід, видатний педагог Костянтин Дмитрович Ушинський відіграв велику роль у розвитку освіти, школи і педагогічної думки українського народу. Він володів глибокими знаннями з філософії, фізіології, мови і літератури, історії, теорії та історії педагогіки.

Як засвідчує аналіз актуалізованих джерел, творчість ученого не лише не втрачає актуальності, а й набуває нового прочитання, звучання та осмислення. Українські вчені (Л.Д.Березівська, Г.П.Васянович, В.М.Довбня, І.В.Зайченко, Н.І.Калита, Ю.М.Корнейко, М.О.Носко, О.В.Сухомлинська та ін..) і російські (М.В.Богуславський, М.Ю.Гвоздецький, Є.Д.Днепров та ін.) вивчають в різноманітних вимірах погляди видатного педагога-філософа.

Взагалі, проблемі підготовки вчителя-професіонала він приділив велику увагу у своїй науково-практичній діяльності. Думки видатного педагога К.Д. Ушинського про підготовку майбутніх учителів викладені у багатьох статтях, програмах, працях («Проект учительської семінарії», «Педагогічна подорож по Швейцарії», в статтях «Про користь педагогічної літератури»).

Вимоги до педагога і його всебічної підготовки сформульовані К.Ушинським чітко та однозначно. Не дивлячись на плин часу, вони актуальні і сьогодні. Вміння не тільки вчити, а й виховувати любов до своєї професії й прихильне ставлення до дітей, відповідальне ставлення до обов'язків педагога, освіченість, ґрунтовні знання педагогіки і психології,

володіння педагогічною майстерністю й педагогічним тактом – провідні риси справжнього педагога.

Звичайно, справжній педагог, на думку К.Д.Ушинського, – це той, хто постійно сам вчиться, займається самоосвітою, знайомиться з найновішою педагогічною літературою, підвищує й удосконалює свою кваліфікацію.

Стає очевидним, що специфіка навчання у вищих навчальних закладах полягає в тому, що вона вимагає продуманої організації самостійної роботи майбутніх магістрів початкової освіти, яка б забезпечувала успішне оволодіння не тільки програмовим матеріалом, але й навичками дослідження, творчої діяльності.

Пропонована К.Д.Ушинським система підготовки педагога базувалася на усвідомленні його високої ролі в житті суспільства. Йому належить думка: виховна сила виливається лише з живого джерела людської особистості. Особистий приклад педагога, за його словами, це промінь сонця для молодої душі. Слід підкреслити, що сьогодні молоді фахівці все більше починають розуміти, що їхня інтелектуальна власність – знання і кваліфікація – є унікальним товаром, який дає змогу самореалізуватися на ринку праці, пристосуватися до його динамічності, мінливості. Тому вони вимагають від свого наставника не тільки навчити їх добре відомому й апробованому, але передусім, щоб він сформував їхню фахову компетентність, підготував до вимог робочого місця й посадових обов'язків, навчив учитися самостійно.

Видатний педагог прагнув привернути увагу громадської думки до того, яке велике суспільне значення має праця педагога і яка увага і турбота повинні бути виявлені з боку громадськості до народного вчителя. Кожен учитель повинен бути не тільки учителем, а й добрим вихователем, щоб «впливати своїм викладанням не тільки на збагачення розуму знаннями, а й на розвиток усіх розумових і моральних сил вихованця» [4, с.242].

І сьогодні не втратили свого значення міркування ученого про науку і мистецтво виховання, про відповідальність професії педагога, її непересічну роль у забезпеченні соціального прогресу. Педагог, за К.Д. Ушинським, –

творець, художник своєї справи, а не автоматичний виконавець різних педагогічних правил, рецептів. Для цього йому потрібно добре знати закони розвитку дитини. Працю педагога він порівнював з творчістю художника. «Але якщо художник і скульптор відображають життя в фарбах, на полотні, в мармурі, композитор – в музичних образах, то мистецтво учителя формує духовне обличчя самої людини» [5, с.26-27]. Ушинський вимагає від кожного педагога, щоб він любив свій фах, з почуттям відповідальності ставився до великої всенародної справи.

Відтак, основним принципом у підготовці майбутніх магістрів початкової освіти у ВНЗ виступає єдність педагогічної теорії й практики. У цьому сенсі К.Д. Ушинський рекомендував звертати увагу на якість проведення занять. Він був глибоко переконаний, що для професії педагога потрібні не тільки знання з педагогіки і психології. Наставник молоді повинен удосконалюватися і в творчій педагогічній практиці. «Метод викладання, – писав з цього приводу видатний педагог, – можна вивчити з книги або зі слів викладача; але набути навичку застосування цього методу можна тільки діяльною й тривалою практикою» [3, с.583]. Педагогічну діяльність К.Д.Ушинський відносив до числа найскладніших мистецтв. Тому добрим вихователем може бути та людина, яка має «покликання, охоту і здібності до своєї діяльності» [4, с.248].

На заняттях з будь – якої навчальної дисципліни у ВНЗ майбутні магістри початкової освіти мають бачити живе, творче застосування як положень педагогічної науки – дидактики, теорії виховання, педагогічної майстерності – так і положень психології при організації навчального процесу, нових дидактичних теорій і концепцій, знахідок у галузі методики. Лекція чи семінар мають навчити не тільки новому, а й тому, як найефективніше організувати пізнавальну діяльність кожного присутнього на занятті.

Нам імпонують думки К.Д.Ушинського про те, що учитель має бути завжди зацікавленим в удосконаленні своїх знань і педагогічної

майстерності, пошуках наукових основ своєї роботи. За переконанням ученого, основним завданням педагогіки має бути вироблення у майбутніх педагогів свідомого ставлення до педагогічної діяльності і закладення міцних основ для майбутньої систематичної праці над собою. К.Д. Ушинський в своїх роботах підкреслював, що педагог не повинен обмежуватись отриманими знаннями, він успішно навчає до тих пір, поки сам навчається. Тому надзвичайно важливо розвивати у майбутніх магістрів початкової освіти здатність і готовність до постійного розширення свого наукового і педагогічного світогляду. Також важливим для їх педагогічної майстерності є вміння аналізувати свій досвід роботи, вибрати з нього суттєві моменти, створити, таким чином, свій стиль викладання, свою навчально-виховну систему.

Ушинський розробляв питання психології, усвідомлюючи їх важливість для педагогіки. Пізнаючи закони психічного життя людини, педагог швидше й успішніше виробить у себе педагогічний такт, без якого він ніколи не зможе стати хорошим вихователем.

Торкаючись питання про психологічну природу навчання, Ушинський розвиває глибоко правильну думку про те, що процес навчання насамперед є процесом вольовим. Навчання повинно не тільки ґрунтуватися на волі, а й сприяти розвитку і зміцненню цієї високої якості особистості. Дає ряд цінних вказівок, а саме: будувати процес навчання на ґрунті живого споглядання, руху від незнання до знання, використовуючи різноманітні засоби (живе слово, наочність, порівняння тощо).

К.Д. Ушинський розробив зміст спеціальної підготовки вчителя, визначив коло наук для вивчення майбутніми учителями. Він наголошував на всебічній підготовці вчителя, щоб він мав пізнання не лише в законі Божому, граматиці, арифметиці, географії та історії, але й у природничих науках, медицині, сільському господарстві; окрім того, вчитель має вміти добре писати, малювати, креслити, читати ясно і виразно і, якщо можливо, навіть

співати. Центральне місце серед цих наук він відводить рідній мові, бо цей предмет входить в усі інші предмети і вбирає в себе їхні результати.

К.Д. Ушинський у багатьох своїх творах відстоював думку, що мовою виховання молодого покоління повинна бути рідна, а не іноземна мова. У рідній мові він вбачав «найповніший і найпевніший літопис всього духовного, багатвікового життя народу». Рідна мова навчала і виховувала тоді, «коли не було ще ні книг, ні шкіл, і продовжує навчати його до кінця народної історії». Відстоюючи навчання молоді рідною мовою, Ушинський, звичайно, не заперечував необхідності вивчення іноземних мов, навпаки, писав він, «ми вважаємо це вивчення необхідним... Ми скажемо більше: знання іноземних європейських мов і особливо сучасних тільки й може дати людині можливість повного, самостійного й не одностороннього розвитку, а без цього прямий і широкий шлях науки буде для неї завжди закритий»[4, с.278].

Однак іноземну мову слід вивчати на ґрунті досконалого знання рідної мови. Важливе місце К.Д.Ушинський відводив формуванню у молоді високих моральних якостей, або, як він висловлювався, вихованню «людини в людині». Виховання повинно бути спрямоване на подолання в людей негативних рис характеру і поведінки та на формування в них почуття добра. «Виховання, – писав автор, – повинно просвітити свідомість людини, щоб перед її очима лежав ясний шлях добра» [4, с.105].

Підкреслюючи, що мовлення людини завжди пов'язане з її думкою і є органічним її витвором, «який у ній корениться й безперестанно з неї виростає», Ушинський твердить, що «той, хто хоче розвивати в учня здібність мови, повинен розвивати в нього насамперед здібність мислити» [6, с.262].

Розуміючи, що всебічний розвиток особистості неможливий без трудової діяльності, він в багатьох своїх творах відстоював думку про необхідність виховання в підростаючого покоління любові до праці, вироблення звички систематично працювати як розумово, так і фізично. Він говорить, що тіло, серце і розум потребують праці і ця потреба є настільки

надійною, що коли її не буде, то людина неодмінно піде по шляху добровільного і непомітного самознищення, бо лише «праця, особиста, вільна праця – це й є життя»[7, с.390]. Говорячи про значення праці в житті людини, Ушинський мав на увазі не тільки фізичну, а й розумову працю, підкреслюючи необхідність поєднання їх.

Отже, з вище сказаного можна зробити висновок, що головним у формуванні професійної культури майбутніх магістрів початкової освіти є оволодіння певним обсягом теоретичних знань, практичними вміннями і навичками, формування особистісних якостей, а головне – формування педагога як фахівця і як людини високої культури, яка має особистий позитивний вплив на особистість вихованця. Спеціальні фахові знання в поєднанні з активною зацікавленістю різними галузями духовного і громадського життя, з одного боку, сприяють всебічному розвитку молодого педагога як людини, а з другого – допомагають ефективніше працювати за спеціальністю, підвищувати якість професійно-педагогічної діяльності.

Таким чином, розуміння К.Д. Ушинським проблеми педагога було прогресивним у свій час і досі залишається співзвучним нашій епосі.

Безумовно, творча й педагогічна спадщина Костянтина Дмитровича Ушинського потребує подальшого ретельного вивчення, аналізу, якнайширшого впровадження в практику роботи сучасного фахівця.

Література

1. Грищенко М. М. Спадщина К. Д. Ушинського і питання педагогіки вищої школи [Текст] : (метод. розробка). – К.: [Київський держ. ун-т ім. Т.Г. Шевченка], 1975. – 166 с.
2. Психологічна спадщина К.Д. Ушинського [Текст]: збірник / За ред. Г.С.Костюка. – К. : Радянська школа, 1963. – 236 с.
3. Ушинский К.Д. Избранные педагогические сочинения. / Константин Дмитриевич Ушинский. – М.: Учпедгиз, 1954. – 733с.

4. Ушинський К.Д. Твори в шести томах / К.Д. Ушинський / – К.: Радянська школа, 1955. – Т. 1. – 447 с.
5. Ушинський К.А. Твори в шести томах / К.Д. Ушинський / – К.: Радянська школа, 1952. – Т.4. – 520 с.
6. Ушинський К.Д. Твори в шести томах / К.Д. Ушинський / – К.: Радянська школа, 1954. – Т.5.– 430 с.
7. Ушинський К.Д. Твори в шести томах / К.Д. Ушинський / – К.: Радянська школа, 1955.– Т.6 – 616 с.